

Történelmi perspektíva vagy fals analógiák?

Az elmúlt években többször igyekeztünk felhívni a figyelmet, hogy a magyar politikai elemzésből hiányzik a történelmi perspektíva, mindig a jelen az „itt és most” történéseire reflektál. Ezáltal számos hosszabbtávú trend, folyamat elemzés egész egyszerűen elkerüli a politikával napi szinten foglalkozók figyelmét. Az utóbbi időben azonban mintha némi változás állna be ezen a téren, elég csak arra utalnunk, hogy a Széll Kálmán Terv kapcsán a sajtóban több irat foglalkozott a kiegyezés utáni hazai pénzügyi konszolidációs erőfeszítésekkel.

Ugyanakkor érdemes felhívni a figyelmet arra is, hogy a történelmi szempontokat felhasználó aktuálpolitikai elemzés nagyon könnyen fals analógiák összetákolásának eszköze lehet. Ennek egyszerűbb formája, amikor baloldali elemzők, publicisták néhány politikai intézkedést a kontextusukból kiragadva a jobboldali kormányfőt egy az egyben Mussolinihez, vagy Szálasihoz hasonlítják, avagy vice versa a másik oldalról bőszen kommunistázzák valamelyik MSZP-s politikust. Bonyolultabb a helyzet, amikor a szerző egy-egy valóban létező társadalomtörténelmi folyamatból pártpolitikai beállítottságának megfelelően a jelenre tesz kevésbé védhető megállapításokat. Ilyen elemzés látott napvilágot a minap az Élet és Irodalom hasábjain Marosán György tollából, [1514-2010](#) címmel.

A szerző egy valós társadalmi jelenséget ragad meg, amikor keleties értékrendű, passzív, bezárkózó társadalom képét rajzolja meg, megállapításait számos erős módszertani alapokon nyugvó szociológiai kutatás is megerősíti. Valószínűleg abban

sem téved, amikor ennek a bezárkózásnak az okai között az 1514-es Dózsa parasztháború veresége utáni Werbőczy-törvényeket teszi meg felelőssé, hiszen a jobbágyok röghöz kötése valóban hozzájárult ahhoz, hogy a magyar társadalom kilenctizede hosszú évszázadokra valódi magántulajdon és az erre épülő tulajdonosi szemlélet nélkül maradt. Arról azonban teljesen megfélekedezik, hogy bő tíz évvel a tárgyalt események után megszűnik a középkori magyar államiság, az ország tekintélyes része egy keleti hódító birodalom fennhatósága alá kerül. Miközben Nyugat-Európában a földrajzi felfedezések nyomán egy teljesen új típusú társadalom viszonyrendszere kezd kialakulni, addig idehaza – az ismert földrajzi és történelmi okok miatt – teljesen más irányba indul el a közösség fejlődése. Ennek a hihetetlenül komplex civilizációs folyamatnak az árnyalása természetesen kimeríti egy publicisztika lehetőségeit, elhallgatása azonban teljesen fals következtetésekre visz. „2010-ben a magyar progresszió az 1514-es, temesvári csatához mérhető vereséget szenvedett”- jelenti ki Marosán. Majd részletezi a történelmi analógiát: ugyanúgy a büntető jellegű törvénykezés jellemző Werbőczyékre, mint fél évezreddel később Orbánékra következésképp, ahogy a kora-újkori modernizációról lemaradt az ország emiatt, ugyanígy lemarad majd most a 21. századi fejlődés lehetőségeiről is.

Ez az analógia tökéletesen fals, tulajdonképpen nem más, mint a szerző politikai állásfoglalásának múltba vetítése, amelyben a progressziót szükségképpen a vereséget szenvedett balliberális oldal képviseli, míg a káros maradiságot a 2010-ben kétharmados győzelmet arató jobboldal, amely kizárólag a magyar társadalom évszázados negatív tulajdonságaira rájátszva győzhetett a haladás erői felett.

A történelmi analógiák helytelen használata azonban nemcsak azért lehet káros, mert teljesen figyelmen kívül hagyja az adott kor társadalmi-, gazdasági-, politikai sajátosságait vagy, hogy jók és rosszak harcára egyszerűsíti a folyamatokat. Van egy sokkal nagyobb veszélye is. A Marosán által használt kontextusban a tét elképzelhetetlenül nagygyá válik, hiszen évszázadokra eldőlhet a sorsunk, újabb fél évezredre kiírhatjuk magunkat az európai történelemből, ha nem tanúsítunk „hősies

ellenállást” a minden rosszat megtestesítő másik oldallal szemben. A hatás ugyanaz, mint a politikai ellenfél demokratikus elkötelezettségének megkérdőjelezése esetén: ha a másik oldalon olyanok állnak, akik diktatórikus – kommunista, fasiszta – rendszerek szellemi örökösei, akkor ebben a harcban minden eszköz megengedett, hiszen az ellenfél sem tart be semmilyen játékszabályt. A táborok ezáltal a morális felsőbbrendűség kizárólagos tudatával indulhatnak csatába a napi politikában, vagy éppen az újságok, internetes oldalak hasábjain, fórumain. A történelmi elemzés így pillanatok alatt a jelen konfliktusait elmélyítő eszközzé válik.

Mindazonáltal a Méltányosság Politikaelemző Központ továbbra is hitet tesz a történelmi trendek kutatása mellett, a mi megközelítésünkben azonban a múlt a jelen konfliktusainak mélyebb megértését kell, hogy szolgálja, ezáltal inkább oldva, semmint elmélyítve az ellentéteket. A történelmi nézőpontokat felhasználó politikai elemzés elsődleges célja éppen ezeknek az eltérő köntösben újra- és újra jelentkező törésvonalaknak a kutatása, a lehetséges kitörési pontok felvillantása. A magyar társadalom- és politikatörténetnek valóban kimutathatók olyan folyamatai, amelyek feltárása közelebb vihet a jelen megértéséhez, ezek azonban sohasem önmagukban, környezetükből véletlenszerűen kiemelve, öncélúan értelmezhetők.